

Жарко С. Бошњаковић¹

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српски језик и лингвистику

Оригинални научни рад

Примљено: 9. 4. 2025.

Прихваћено: 10. 5. 2025.

DOI: <https://doi.org/10.46630/gsrj.23.2025.01><https://orcid.org/0009-0001-3265-9470>

СТАБИЛНОСТ НЕКИХ МОРФОСИНТАКСИЧКИХ ЦРТА У РЕЧИМА СА ДЕКЛИНАЦИЈОМ У ГОВОРУ БАВАНИШТА (КОД КОВИНА)

Дескриптивним и компаративним методом ћемо анализирати стабилност морфосинтаксичких црта забележених у различитим периодима у говору Баваништа: стари наставци у ИЛмн. (*с кѡли, по дућани*), Л=Гмн. (*по рѣтѡва*), -ма у ДИмн. (*људма, с кѡњама*), -ом у Ијд. (*цвѣћом*), -ев (*кључѣви*), изостанак сибиларизације у ДЛјд. (*у снаги*), аналошка сибиларизација у Амн. (*Влѣсе*), -ију у Гмн. (*Власију, пију*), -ада (*дѣмада*), мн. зб. именице (*дѣца, децѡма*), поједине именице (*дѡбо, лѣбац : лѣба, ћѡшка*); ДЛјд. (*мене, њѡзи/њѡј*), Дјд. (*јој, а не ју*), Дмн. (*нам, вам*), Амн. (*вас*), Ијд. (*са мно*); прид. вид (*Кѡчиног, лѣка црна*), -им у ДЛјд. м. и с. р. прид. и замен. (*на омѡвичким пѣту*), -ој у ДЛјд. ж. р. прид. и замен. (*мојѡј жѣни, у тој гѣжви*), -има у ДИмн. прид. и замен. (*тѣма људима*), показна заменица *тај* (*од отѣ*), присвојне замен. (*њѣн и њѣн*), компаратив (*поштењѣје, проићѣје*), али и неких особина које су регистроване у херским говорима (*ѣ гости*; Гмн. *дѡђе кѡли; Срѡљи*), али не и у баваништанском (ИВИЋ 1958: 347–348, 334–338). У току анализе указиваћемо и на ареал везан за говоре Баната, посебно тамишку говорну зону, али и јужно од Дунава (источна Шумадија и Батовац код Пожареваца).

Кључне речи: дијалектологија, говор Баваништа, морфосинтакса, речи са деклинацијом.

Увод

1.1. Истраживања говора Банатских Хера, Баваништа и Гаја обављена су још педесетих година прошлог века, што нам омогућује да данас сагледамо промене које су се десиле у њима на свим језичким нивоима. На основу језичке грађе сакупљене од информатора различитог пола, узраста и степена образовања утврдићемо које се морфосинтаксичке црте добро чувају, које су у фази превирања, (благог) повлачења или које су се дедијалектизовале. Најпре ћемо анализирати податке који су наведени за говор Баваништа у оквиру поређења херских говора са онима у околини Ковина и Вршца, што

¹ zarko.bosnjakovic@gmail.com

укључује: старе наставке у ИЛмн. (*с кѡли, по дућани*), Л=Гмн. (*по рѣтѡва*), -ма у ДИмн. (*љѡдма, с кѡњама*), -ом у Ијд. (*цвѣћом*), -ев (*кљѣчѣви*), изостанак сибиларизације у ДЛјд. (*у снаги*), аналошка сибиларизација у Амн. (*Влѣсе*), -ију у Гмн. (*Власѣју, пѣију*), -ада (*дѣгмада*), мн. зб. именице (*дѣца, децѣма*), поједине именице (*дѡбо, лѣбац : лѣба, ћѡшка*);

ДЛјд. (*мене, њѡзи/њѡј*), Дјд. (*јѡј, а не ју*), Дмн. (*нам, вам*), Амн. (*вас*), Ијд. (*сѣ мном*); прид. вид (*Кѡчѣног, лѣка црна*), -им у ДЛјд. м. и с. р. прид. и замен. (*на омѡљичким пѣту*), -ѡј у ДЛјд. ж. р. прид. и замен. (*мојѡј жѣни, у тѡј гѣжви*), -има у ДИмн. прид. и замен. (*тѣма лѣдима*), показна заменица *тај* (*од отѣ*), присвојне замен. (*њѣн и њѣн*), компаратив (*пошѣтењѣје, проишѣје*), а потом неке особине које су регистроване у херским говорима (*ѣ гости*; Гмн. *дѡѣје кѡли*; Срб.ѣи), али не и у баваништанском (ИВИћ 1958: 347–348, 334–338). У току анализе указиваћемо и на ареал везан за говоре Баната, нарочито у тамишкој говорној зони, али и јужно од Дунава (источна Шумадија и Батовац код Пожаревца).

1.2. Грађа је снимљена и транскрибована у разговору са два мушкарца (П 1921 и Д 1933) и пет жена различите старости (Ми 1918, Н 1931, Р 1931, С 1945. М 1948). Информатори су различитог степена образовања. Сви имају основну школу, а једна средњу (Н 1931) и друга вишу (С 1945). Прва је из угледне и богате куће, а другој су родитељи досељени из Ужица, али се она уклопила у говор Баваништа. Остали су из добростојећих паорских кућа.

1.3. Овом приликом се захваљујемо колегиницама Биљани Сикимић и Снежани Станковић за снимке разговора са већином информатора презетих са Дигиталног архива Балканолошког института САНУ, као и студенткињи Милици Максимовић за снимљен интервју са (Ми 1918). Аутор је снимио информаторку (М 1948) и транскрибовао снимке (око 550 минута) свих информатора у виду континуираног дијалекатског текста.

Анализа грађе

2.1. У говору Баваништа поред наставка -има у ИЛмн. именица м. и с. р. забележен је и стари наставак -и, што није случај у говору Банатских Хера: *з бѡктери, с кѡли, сас лѡнци, с рукави; по дућани* (ИВИћ 1958: 347, 334). Новија грађа показује да је стари наставак -и скоро потиснут: Ми 1918: *сѡмо кочијаш да бѡде на кѡли*, Јесу морали колима ићи? – *Па кѡлима, кѡлима, с кѡлима*; П 1921: *с нѡктима* почѣшем; Д 1933: *имѡ кѡпу с уишма*; М 1948: *дѡшли са аѡтовима*. У тамишкој говорној зони он је чест, али је -има фреквентнији (ИВИћ, БОШЊАКОВИћ, ДРАГИН 1997: 25–29, 48–49). У говорима јужно од Дунава, тачније, у источној Шумадији, поред чешћег -има,

наставка *-и* је забележен само код именица с. р. које имају само множину (БОШЊАКОВИЋ 2012: 55), док изостаје у говору Батовца, у којем је *-има* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 40).

2.2. У говору Баваништа и Гаја Лмн. је факултативно једнак Гмн. код сва три рода именица: *по рѣтѡва*; у *бѣли цѣпела* (ИВИЋ 1958: 347). Новија грађа ово једначење бележи само код једног информатора (П 1921) и то факултативно: Ми 1918: *по дућанѣма*; свѣ се у *кућама* праило, идѣш *по рѣдѡма*; П 1921: *раћовали смо у опѡнака нѣко и бѡс*; ја сам једанѡс гѡдина провѣо *по туђи кућа*; поред: *војска седѣла по кућама*, дѡбије нѣке рѡне *по ногѡма*, нѣсам ишѡ *по сѡбама*, ал сам вѣдо *по штѡлама*, кад је изѡшло пиће *по трѡвинама*, ишѡ *по црквама*; *по сѣлима* идѣш за рѡну; Д 1933: *слика по свадѡма*; С 1945: у *тепсѡјама*, имѡла *по згрѡдама*, идѡ *по кућама*. У банатским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта спорадично у одређеним синтагмама (*на нѣки мѣста*) код именица с. р. забележен је овај синкретизам, док је код именица женског рода реч о старом наставку *-а(х)* који се ретко чувао у устаљеним изразима (*у млѡди гѡдина*) 1950. године код људи у одмаклим годинама (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 49, 63). У говору Крушнице, али и у другим селима Банатских Хера и у Златици у Румунији, овај косовско-ресавски синкретизам је присутан (ИВИЋ 1958: 334). У говору Батовца ретки су примери овог типа (БОШЊАКОВИЋ 2009: 41). У источној Шумадији овај синкретизам је наведен само за именице ж. р. (БОШЊАКОВИЋ 2012: 76).

2.3. Као и у говору Банатских Хера и у Гају и Баваништу у ограниченом броју именица м. и с. р. у ДИмн. јавља се наставак *-ма*: *волѡма*, *говѣдма*, *људма*, *с кѡња* (ИВИЋ 1958: 334, 347). Новија грађа показује да је наставак *-ма* још жив поред чешћег *-има*: Ми 1918: *с кѡња*, брѡте, *с кѡња* сам рѣдѣла, *с кѡња* свѣ се рѣдѣло, такѡ *с кѡња*, прѣ је бѣло сѡмо *с кѡња*, *с кѡња* д идѣш, мобилѣсан *с кѡлма*, поред: *с кѡњима* (2х), идѣш *с кѡњима*; П 1921: до-возѣли га *кѡлма*, тѣ што су и ѡднели *с кѡлма*, *с кѡлма*, *са кѡња* сам рѣдѣо, *са* мнѡгима *људма*, вѡдили *људма* и ствѡри из шифонѣра, поред: *са кѡњима*, *људима* је помѡго, помѡгѡли *људѣма*; Д 1933: *с кѡњима*; М 1948: *са кѡлма*, *с кѡња*, поред: *кѡњима*, *људима*, *са волѡвима*. Дакле, наставак *-ма* је знатно раширенији у односу на стање у тамешкој говорној зони која представља прелаз ка кикиндској у којој се он не јавља (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 24). Овај наставак је забележен у Батовцу, као и у источној Шумадији (БОШЊАКОВИЋ 2009: 40, БОШЊАКОВИЋ 2012: 39, 55).

2.4. Код именица м. и с. р. на (некада) мек сугласник констатован је наставак *-ом* у Ијд. у Баваништу и Гају: *цвѣћом*, *синѡвцом* (ИВИЋ 1958: 347), *са јѣдним стѡрцом* (СЕКУЛИЋ 1981: 179). Наша грађа показује да на-

ставак *-ом* није потиснула стандардна варијанта са *-ем*: Ми 1918: *но́жом* су га избóли; П 1921: *са ко́њом*, са мојим *здрáвљем* ја сам задовољан и са *зна́њем*, *па́мћењем* и са *ви́дом*, Д 1933: да ме вóзи *мотóром*, са *Не́мцом*, с *му́жом*, поред: *кра́јем* октóбра, С 1945: *са рошті́љем*, М 1948: *тесто са квáсцом* 2х; М 1948: *са но́жом* засе́чѐ 2х, поред: упозна́ је са буду́ћим му́жем, идѹ *по́љем*. У говору Банатских Хера иза меких сугласника јавља се *-ом*, док је у Калуђерову у оптицају косовско-ресавски наставак *-ем*: *с оцем и братем* (ИВИЋ 1958: 334–335). У говору Батовца, као и у осталим косовско-ресавским говорима северног поддијалекта источно од Велике Мораве господари наставак *-ом*, као и у источној Шумадији (БОШЊАКОВИЋ 2009: 38; 2012: 27, 53). У банатским говорима Ш-В дијалекта уопштен је наставак *-ом* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 12–13).

2.5. Константовано је да се у множини именица м. р. проширење *-ев-* иза меких сугласника држи у Баваништу и Гају, као и у Крушчици: *кључѐви*, *стри́џѐви* (ИВИЋ 1958: 347, 335). Ово потврђује и пример забележен 1953. године од информатора рођеног 1867: *кључеве* (СЕКУЛИЋ 1981: 178). Наша грађа показује да је проширење *-ев-* стабилно у скоро свим позицијама, осим иза *ц*: Ми 1918: *на кра́јеве* 2х, па *но́жѐве* го́ре; П 1921: *краљѐви*, на крај *крајѐва* сам б́ио, Д 1933: *но́жѐве* на пу́шке, поред: имо́ сам *зе́цове*, ја њ́йма *зе́цове*, ђни мѐне го́лубе, *за зе́цове* 2х; М 1948: *ти́ стрі́џѐви*. У банатским говорима Ш-В дијалекта широко је заступљен наставак *-ов-*, али није потпуно загосподарио (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 15–16). У говору Батовца је правилна дистрибуција проширења *-ов-/ев-* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 39). У источној Шумадији суверено господари *-ев-*, док се иза (некада) меких сугласника *-ов-* јавља углавном на североистоку (БОШЊАКОВИЋ 2012: 30–31).

2.6. Раније је константован изостанак сибиларизације у ДЛјд. именица м. и ж. р. на *-ка*, *-га* у говору Баваништа и Гаја, као и Банатских Хера: *дево́јки*, у *сна́ги* (ИВИЋ 1958: 347, 335). Наша новија грађа показује да су присутни и примери са сибиларизацијом: Ми 1918: удáрио ме *по ру́ци*, С 1945: у *за́друзи*; М 1948: да да́ *стђки*, ка́зала́ *ћѐрки*, поред: у *А́мерици* 4х. У банатским говорима Ш-В дијалекта изостаје сибиларизација, али се понеки пример са њом код често употребљаваних лексемама као *рука* и *нога* може сматрати аутентичним дијалекатским реликтима (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 59–60). У источној Шумадији чешћи је наставак *-и* од *-е* при чему испред овог првог, услед аналогije, углавном нема сибиларизације, а ако се јави, тада је чешћа у локативу, и то не само код лексема *нога* и *рука*, већ и у другим, што указује на утицај стандарда (БОШЊАКОВИЋ 2012: 66–68). У говору Батовца је такође чешћи наставак *-и* испред којег нема сибиларизације (БОШЊАКОВИЋ 2009: 41).

2.7. Аналошка сибиларизација у Амн. именица м. р. на *к, г, х* присутна је и у говору Баваништа и Гаја, као и у херском: *Вл̌се, бу̌ице* (ИВИЋ 1958: 347, 335). Наша грађа показује да је ова дијалекатска црта стабилна: Ми 1918: штрикали смо *п̌слуце, чв̌рце* у уста није мет̌, *п̌равимо ва̌љ̌ишце, та̌ишце, у ва̌љ̌ишце* не мет̌еду ше̌ћера, *санд̌уце* *п̌равио*; П 1921: *зак̌ачио вој̌нице, к̌о б̌дс, к̌о оп̌анце, к̌о је шт̌а им̌о оп̌анце*; Д 1933: за *Коз̌аце, п̌равио оп̌анце*; С 1945: *к̌ува ва̌љ̌ишце, поред: н̌осе бар̌јаке*; М 1948: кад *п̌очне да т̌ера п̌упо̌лце, ста̌ви се у т̌дбо̌ишце* (цедила), *р̌ак је пусти̌о к̌ра̌це, поред: кад ђ̌маш р̌ад̌нике*. У источнијим говорима тамишке зоне и у Српској Црњи факултативно се среће ова аналошка сибиларизација, која је типична за К-Р и неке С-В говоре (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 23–24). У источној Шумадији она се углавном јавља у централном и јужном делу, чиме се прекида континуум са говорима северно од Дунава (БОШЊАКОВИЋ 2012: 35–36).

2.8. У говору Банатских Хера, а и у Гају настава -ију у Гмн. јавља се код већег броја именица него у стандарду: *Влас̌ију, ни̌цију* (ИВИЋ 1958: 335, 347). Наш корпус не обилује примерима овог типа, те нисмо у могућности да дамо неки закључак, већ да се јавља у уобичајеним примерима: П 1921: са *д̌есет пр̌сти̌ју*; М 1948: *било м̌лого гост̌ију*. Примери овог типа се јављају и у банатским говорима Ш-В дијалекта. Изузетак чини пример *Власију* у којем се аналошким наставком -ију избегао генитивни облик *Вла̌ < Влаа < Влаха* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 21–23). У Батовцу је забележен управо генитив те именице: *Влас̌ију* (Бошњаковић 2009: 41). Овај наставак се јавља код већег броја именица у источној Шумадији: *Влас̌ију, гост̌ију, миш̌ију, нокт̌ију, пра̌ију, пр̌сти̌ју* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 35). Наведени примери се јављају и у централној Шумадији уз још три са ограничењем употребом: *зуби̌ју, јага̌њицу, тео̌цију* (РЕМЕНИЋ 1985: 229–230).

2.9. У говору Банатских Хера и Гаја код појединих именица типа *кола* забележен је наставак -и у Гмн, али не и у Баваништу, што је вероватно случајност: *п̌ет к̌оли, кот̌ к̌оли, к̌оли* (ИВИЋ 1958: 335). Наша грађа потврђује да се он факултативно јавља код *pluralia tantum* средњег рода углавном код старијих информатора: Д 1933: *иза л̌е̌ћи*, М 1948: *оста̌ви иза в̌рата, ски̌не с к̌ола, да̌ска пре̌ко к̌ола, др̌жи иза л̌е̌ћа*. Наставак -и је забележен и код мањег броја именица у банатским говорима Ш-В дијалекта, при чему се код неких тек утврђује (*п̌ет јут̌ари*), док се *врати, ле̌ћи* и *усти* срећу и у другим говорима у којима се употребом наставка -и избегава синкретизам Г са НАВ. Једино у *ле̌ћи* наставак -и потиче из дубље старине (< **ledьjь*), а *ђ* је добијено аналошки према НАВ (< **ledja*) (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 47). Тај наставак је забележен и у Батовцу: *са л̌е̌ћи* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 41). У источној Шумадији код именице *к̌ола* наставак -а у Гмн. је везан за

северније говоре (пѣт *кѡла*), док се *-и* јавља на целој територији (*кот кѡли*) (БОШЊАКОВИЋ 2012: 54).

2.10. У ранијим истраживањима говора Баваништа случајно се није нашао пример за Амн. именице *гост* с предлогом *у*, док јесте у Гају, Крушчици и Великом Гају: *ѱ гости*, отишла млади *у гости* (ИВИЋ 1958: 347, 335). Наша грађа показује да је стари наставак *-и* уобичајен и у говору Баваништа: П 1921: идѹ *ѱ гости*; С 1945: кад дѡђу *ѱ гости*; М 1948: отишла *ѱ гости*. Овај наставак је забележена у банатским говорима Ш-В дијалекта (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 23), у источној Шумадији (БОШЊАКОВИЋ 2012: 37) и другде. У Батовцу се чува стари и нови наставак *у гѡсти* / *у гѡсте*, што је утврђено на основу упитника (БОШЊАКОВИЋ 2009: 40).

2.11. Колективне именице на *-ад* у појединим говорима захваћене су плурализацијом у обличком и синтаксичком смислу. У кикиндској говорној зони оне имају наставке множине мушког рода у Н *-ади*, у А *-аде*, а у југоисточном Баната наставке средњег рода *-ада*. У тамешкој говорној зони оне имају наставак женског рода једнине *-ад*, само је у Иланци забележен и наставак *-ада* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 73–74). Он је одлика говора Крушчице, али и Баваништа и Гаја: *дѡгдада*, *бѡрада* (ИВИЋ 1958: 336, 347). Наша новија грађа показује исто тежњу ка множинским облицима, а дистрибуција наставака зависи од старости информатора. Тако је наставак *-ада* везан за говор старијег информатора, док је *-ад* одлика млађих говорника: П 1921: йма већ *унѡчада*, тѡ (паша) је бйло за *јѡнада*, *јѡнада* и *тѡлада* су тѡмо йшла, врату *јѡнада*, тѡмо су *јѡнада*; ѡсам *унучади*, поред: за мѡје *унѡчади*; Н 1931: йма пѣради; С 1945: *у бѡрад*; М 1948: *иѡљежад* су била већика; поред: исѣчем на *пѡрчаде/пѡрчеда*, кѡпйѡ *тѡладе*. Иначе уобичајена је суплетивна множина именица с. р.: П 1921: *јагањци*; М 1948: *јагањци* се заљѹче, заљѹче *јагањце*; *бѡрићи*, *пѡчићи*, *пѡлићи*, да дѡм *пѡлићима*, да нахрѡним *пѡлиће*, *ћѡрићи*. У говору Батовца нема наставак *-ада*, већ *-ад*, који користи најстарији информатор, и *-ади* код средње генерације, док су доминантни наставци *-ићи/-ци* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 39–40). У источној Шумадији редак је наставак *-ад(и)*, а већина примера је добијена на основу директних питања из упитника. Углавном су наставци *-ићи* и *-ци* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 57–59).

2.12. Говор Баваништа спада у шири ареал у којем збирне именице *деца* и *браћа* имају множинске облике, а с тим у складу и конгруенцију: *дѡца*, *децама* (ИВИЋ 1958: 347). Наша грађа потврђује живу употребу множинских облика: Ми 1918: йма двѡје *дѡца*; П 1921: мнѡго *браћа*, пѣт *браћа*; два-трѡја *дѡца*, у вѡзи тй *дѡца*, имѡли мѡшки *дѡца*, нйје имѡ *дѡца*, остѡло

деца̂ без родитеља, кад си ишо *деца̂ма* за нџвце; М 1948: нџје имала *деца̂*, двџе *деца̂* 2х, чџетворо *деца̂*, дџвет *деца̂*, сџдам *деца̂*, ђбоје *деца̂* 2х, нџјвише сам ја рџдила од *деца*, код мџји *деца*, поред: нџсам тџла ни *деца* да дџјџм. Тако је и у говору Банатских Хера (ИВИЋ 1958: 335), Батовцу (БОШЊАКОВИЋ 2009: 40). У говору источне Шумадије јављају се и јџднински и множински облици, при чему су ови други чџшћи, нарџчито код именице *деца* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 78–79). У банатским говорима се такође јављају множински облици, а јџднински углавном у западнијџм делу кикиндске говорне зоне (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 67–68). И именица *браћа* има множинске падеже.

2.13. Стари аномални облици именице *доб-а* у НА замењени су новијџм *доб-о* како би одговарали типичној парадигми средњџг рода, што је често у банатским говорима Ш-В дијалекта, у Крушчици и Гају, али случајно није нађен пример у Баваништу (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 55; ИВИЋ 1958: 335, 347). Наша грађа показује да се други облик јавља и у Баваништу: М 1948: зџмско *дџбо*; Н 1931: *до нџка дџба*. У источној Шумадији облик *дџбо* је најчџшћи, а јавља се углавном у севернијџм и неколико јужнијџх пунктова, док *дџба/дџба* су збалежени у северозападнијџм селима (БОШЊАКОВИЋ 2012: 62). У Батовцу ова именица у НГАјд. гласи *дџба*, а у Лјд. *дџбу* (мој материјал).

2.14. Проширење *љ* је стара црта која је некада имала шири ареал, а данас се јавља у говорима Баната и Бачке, чџшће у множини него у јџднини: *Срџљин*, *Срџље* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 40). У говору Банатских Хера и Гаја именица *Срџи* у множини има проширење *љ*: *Срџљи*, *Срџбаља*, *Срџљџма* (ИВИЋ 1958: 335, 347). Међутим, у говору Баваништа та се црта не јавља: Ми 1918: нџши *Срџи*, какџ *Срџи*, бџло је и *Срџба*; П 1921: за *Срџбина*, *Срџи* 2х, *Срџи* 2х, код *Срџба*, *Срџима*; Н 1931: *Срџи*, *Срџбе*; Д 1933: *Срџин*; М 1948: *Срџба*, *Срџима*. Ни говори у источној Шумадији немају ову црту (БОШЊАКОВИЋ 2012: 41).

2.15. У источнијџм српским говорима именица *хлеб* се у НАјд. јавља са проширењџм *-ац*, као и у говору Банатских Хера, Баваништа: *лџбац* : *лџба* (ИВИЋ 1958: 335, 347). Ову именицу смо забележили само у говору јџдне информаторке и то углавном у стандардном облику, али спомиње да су старији говорили *лџбац*: М 1948: кад се умџси *хлџб*, тџу се *хлџб* мџте, тџу се слџже *хлџб*, и *хлџб* сам мџсџла, *са хлџбом*, мџ смо прџвили вџлике *лџбове*; П 1921: кџру *лџба*. У источној Шумадији примери *лебац* и *леб* су веома ретки у односу на оне с *-а*, који су најчџшћи: тџу се пџко *лџба* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 47–48). У говору Батовца забележена је само варијанта с *-а*: мџсџли *лџба*, закљџпимо *лџба*, ђна ти дџ онај *лџба* (мој материјал).

2.16. У говору Банатских Хера, али и у Гају и Баваништу именица *ћошак* је пришла именицама женског рода: *ћошка* (ИВИЋ 1958: 335, 347). Наша грађа показује да се ова именица и даље користи у женском роду, а да је због мешања падежа правца и места тешко одредити род у локативу (П 1921): Ми 1918: *ондак идемо на ћошку*, *била ћошка*, *ондак отиднемо на ћошку*; П 1921: *а ја сам ту био на ћошку*, *наслеђили ту кћу на ћошку* (лок.), *овде на ћошку* *баш ди је апотека*; Д 1933: *иза ћошке*, *а на ч'ошку* (Л=А) *била кћини*; М 1948: *ћошка*, *иди до дрвје ћошке*, *на дрвју ћошку* *скрени лево*. Само у Иланци, која се налази у тамишкој говорној зони, ова именица је женског рода (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 43). У источној Шумадији исто је женског рода, али само у Подунављу, Кулич, Липе и Шалинац (БОШЊАКОВИЋ 2012: 51). Исто је и у Батовцу: *ћошка*, *на ћошки* (мој материјал).

2.17. Именица *мати* има проширење *-ер-* у свим падежима осим у НВјд. У тамишкој говорној зони она у Ајд. има наставак *-у* по *а*-деклинацији: *матеру* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 75–77), што није случај у Баваништу, у којем се чува стари акузатив: Ми 1918: *матере* *ткә ле*; П 1921: *күпи му матери*, *његове матери* *отац*, *знао сам и њину матер*, *псје оним матер*; Д 1933: *мати* *није тела да ме води*; М 1948: *мој отац и матери*, *мати дође*, *мати скрљала рuku*, *његове матери* *су родитељи ве рни*, *иду код њене матери*, *мојој матери*, *са матером*, *поред: мајка, мајку, мајко; мама/мама, мамо: мама вице, мама на њиву, мама рuku* *сломйла*. У источној Шумадији чешће се користи лексема *мајка*, али и *мати* у НВјд. и с проширењем у осталим падежима: *без матери*, *моу матер*, *са матером* и сл. (Бошњаковић 2012: 85–86).

2.18. Именица *ћерка* има проширење *-ер-*, али и творбени суфикс *-ка*, којим се уклопила у промену именица *а*-деклинације: П 1921: по једну *ћерку*, *удаво ћерку*; Н 1931: *ч'ерка*, *три ч'ерке*; Д 1933: *ћерка*; С 1945: *код ћерке*, *дсам ћерки*, *са ћерком*; М 1948: *ћерка се*, *ћерка*, *казала ћерки*, *а нису се ни ћерке удале*. У банатским говорима Ш-В дијалекта именица *кћи* такође је прешла у *а*-деклинацију (*ћерка*), али се напоредо срећу и остаци старије промене: *кћи*, *от кћери*, *нашој кћери*, *са кћером*, *кћер* (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997: 74–78). У источној Шумадији ова именица има проширење *-ер-* са суфиксом *-ка* (*ћерка*) и без њега, само у Вјд: *ћери* : *ћеро*, што је знатно ређе (БОШЊАКОВИЋ 2012: 84–85).

2.19. Синкретизам ГАДЛјд, тј. наставак *-е* у последња два падежа лечних заменица 1. и 2. л. јд. и повратне захвата широк ареал у многим нашим дијалектима. У нашем микроареалу тако је у тамишкој зони банатских говора, стим да се у њеном северном делу среће и наставак *-и* (ИВИЋ, БОШЊА-

КОВИЋ, ДРАГИН 1994: 231–233), у говору Банатских Хера, Баваништа и Гаја (ИВИЋ 1958: 336, 347). У источној Шумадији чешћи су краћи облици *мен, теб, себ*, од *мене, тебе, себе* у ДЛјд (БОШЊАКОВИЋ 2012: 92–96). У Батовцу се код старијих информатора срећу и *дуже (мёне)* и *краће (мён)* форме, док су ове друге код деце *ређе*, а преовлађују оне с *-и* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 42–43). Наша грађа показује да нема краћих облика, осим један пример код М 1948, а да су они са *-е* доминантни: Ми 1918: да *даш* и *мёне*, не *могу* да ти *дам*, *трёба мёне*, а *он каже мёне*, *моји нису мёне* праили свадбу, *тёшко тебе*, па *ондак тебе да*, *мёне да*, Хвала вам! Хвала и *теби*; П 1921: *како мёне* јел *тебе* одговара, *мёне* не одговара, *то је мёне* Бог дао, *то мёне* непознато било, *мёне* *то* било непознато, *мёне* *реко*, *мёне* *казод*, *мёне* *није* *лоше* учинио, *благое тебе*; сваки човек *може себе* да буде лекар, *ја о себе* најмање *волем* да говорим, *сам по себе*, *поред: мёни пођу* *у*век *сүзе*, *он каже мёни*, *како теби* одговара, *мо*рамо *сами себе* да признамо; Н 1931: и *мёне* је *јако* *жао*; Д 1933: *они мёне дадү*, *они мёне* *голубе* (даду), и *каже он мёне*, и *он мёне* отвори *једно* *сандүче*, *они мёне дадү*, је л а *ко ће мёне* да *ради*, *мёне* *лева* *комора* *отказала*; М 1948: *он је мёне* *нешто* *казод*, *реци ти мёне*, па *мёне* *Злата* *рече*, а *он мёне* *каже*, *мёне* *није* *јасно*, *то је мёне* *страшно*, *она сипала* и *мёне*, *мёне* *притисак* *скочи*, *мёне* *наспем*, и *мёне* *та боља* *кафа*; *то је тебе* *кафа*, *тебе* *ниси* ни *скувала*, *поред: а он мёни дође* *стриц* *2х*, *лепше* би било и *њему* и *теби*; *поред: каже она мён*. Под *утицајем* *наставка -е* у *дативу* *наглашеног* облика *тебе* дошло је до *употребе* *енклитике те* *уместо ти*: П 1921: *што те* *није* *мјло* *немој* да *радиш* *другом*, а *што вољеш* да се *тебе* *уради*, *то уради* и *другом*.

2.20. У Ијд. личне заменице 1. лица нема К-Р *с моном*, већ се у нашем микроареалу свугде јавља *са мном* (Ивић 1958: 336, 347; ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 81; БОШЊАКОВИЋ 2009: 43; БОШЊАКОВИЋ 2012: 95–96), па и у говору Баваништа: Ми 1918: *ајде са мном*, *шта ће он са* *д са мном*; П 1921: *дође са мном*, *ишла са мном* у *школу*; М 1948: *са мном* је *разговарала*.

2.21. У говору Банатских Хера лична заменица 3. л. јд. ж. р. гласи *њој-зи*, у Баваништу *њози/њој*, а у Гају само *њој* (ИВИЋ 1958: 336, 347). Наша грађа показује да је облик са *париколом -зи* скоро потиснут: Ми 1918: *ја сам* *њој* *сестра* од *тётке*, *баш кажем* *њој*; П 1921: *ја сам* *њој* *причо*, *мојој* *жени*; Р 1931: *он отишо* пред *њој*; М 1948: *дала сам* *њојзи*; *ја сам* *њој* *једаред* *казала*, *ја* *њој* *кажем*. Двојне форме (*њози/њој*) су присутне и у говору Батовца (БОШЊАКОВИЋ 2009: 43). У источној Шумадији се скоро на целој територији јавља *њој*, а на западу и југозападу, где је и *жариште* *кановачког* *акцента*, облик *њом* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 100–102, 376). У банатским говорима Ш-В дијалекта јавља се само облик *њози*, у којем се *ј* изгубило иза *дугоси-*

лазног акцента јер се нашло у слабом положају, а остало је и без морфолошке функције будући да је *-и* постала наставачка морфема за ДЛјд. (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 82–83).

2.22. У Дјд. У Крушчици је енклитика *ју/у*, а у Гају и Баваништу *јој* (ИВИЋ 1958: 336, 347), што потврђује и наша грађа: Ми 1918: нѐ зна да *јој* каже, момак *јој* бјо; П 1921: дао сам *јој* да ч'ита, Д 1933: поздравим *јој* тетку; М 1948: да *јој* помажем, купи *јој*, тетка *јој* долази, браћ *јој* умро. У банатским говорима Ш-В дијалекта енклитика *јој* доминира у јужнијим деловима тамишке говорне зоне, док је у кикиндској и северним деловима тамишке *је*, а у појединим пунктовима јављају се обе *јој/је* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 84–85). У говору Батовца имамо типично К-Р стање, тј. енклитику *ју* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 43). У источној Шумадији велико је шаренило енклитика: *јом/њом* су везане за кановачку зону, *ју* за источније говоре према В. Морави, док се *јој* среће скоро по целом терену, а *гу* смо у два села Суводолу и Раљи, где су по речима информатора били Бугари (БОШЊАКОВИЋ 2012: 100–103, 376).

2.23. У говору Банатских Хера чувају се енклитике у Дмн. *ни*, *ви*, а у Амн. (*не*), *ве*, а у Баваништу и Гају *нам*, *вам*; *нас*, *вас* (ИВИЋ 1958: 336, 347), што потврђује и наша грађа: Ми 1918: није *нам* дао, отвори *нам* врата, ни *нам* казо, ни *нам* се свиђало; П 1921: да *вам* кажем, Д 1933: да *вам* ми дамо, како *вам* је сад; М 1948: ко да *вам* брани; Ми 1918: јел по Стокин то *нас* највише нађеду, кад *нас* вјдо, молимо *вас* идите к'ћи; Д 1933: ни *нас* слуша; М 1948: било *нас* је. Тако је и у банатским говорима (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997: 82). У Батовцу је К-Р систем енклитика уз спорадично присуство стандардних форми (БОШЊАКОВИЋ 2009: 44). У источној Шумадији енклитике *ни*, *ви*; *не*, *ве* су чешће од стандардних, а *ни*, *ви* у Амн. се срећу само у неколико пунктова без јасног ареала (БОШЊАКОВИЋ 2012: 97–100).

2.24. У Амн. заменице 3. л. за разлику од стања у кикиндској зони, где је енклитика *и*, у тамишкој је присутна и варијанта са *ј*: *ју*. Претпоставке за јављање овог гласа су различите. Могао би бити остатак старе основе (јихъ) у којој се испред вокала он изгубио, а потом у хијату васпоставио да би се затим аналошки пренео у сандхију и иза сугласника. Глас *ј* се могао аналошки пренети из енклитика у једнини *је*, *јој* или из Амн. њ (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 90–91). У Баваништу је у Амн. енклитика *ју*: Ми 1918: ја *ју* научила да пиједу млека; П 1921: знам *ју*, свѣ *ју* ја познајем Д 1933: кад *ју* вјдиш, почо да *ју* прави; М 1948: узела сам *ју*, и сад сам *ју* поклала. Код најстарије информаторке забележена акузативска енклитика *ју* и у функцији индиректног објекта, што се среће у говорима јужно од Дунава: Ми 1918: па кад *ју* кажемо ајде оди, поред: Ми 1918: да *им* дамо, кад

јим трѣба; П 1921: да *им* кâжем; Д 1933: нâ *им* нѡси; М 1948: нѣје *им* се дѹго јављѡ. У говору Батовца у Дмн. поред *им* (па да *им* дâдѹ мâl) имамо и акузативску енклитику *и* (да *и* кâжем). У акузативу се јавља и варијанта *ји* (ѹбије *ји*, тѣрали *и*) (БОШЊАКОВИЋ 2009: 44–45). У источној Шумадији чешћа је енклитика *и* од *ји* и *ги* у Амн, али се јављају и у функцији индиректног објекта: ѹмрло *и* дѣте, ѹмрла *ји* бâба, дâм *ги* да једѹ (БОШЊАКОВИЋ 2012: 104–106).

2.25. У заменичко-придевској промени преовладали су наставци сложене, заменичке промене. Међути, на ширем (Војводина, Биограчићи, Галипољски Срби), али и у нашем микроареалу сачували су се у посебним генитивским (акузативским) синтагма остаци именичке промене, на шта је вероватно утицала блиска веза атрибута и именске речи у спацијалном (из *Цâрска пѣска*) темпоралном (од *Вѣдова до Ївања днâ*) или патритивним генитиву назива животињских намирница (*лѹка црна*) (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 108–111). У Крушчици и Гају забележени су примери овог типа: кѹвали *прѣсна купѹса*, ѹзме *лѹка црна* (ИВИЋ 1958: 337, 347). Очекивано је да се и у говору Баваништа јаве примери овог типа. Наша грађа потврђује факултативност и повлачење ове црте: Ми 1918: сѡс од *бѣла лѹка*, сâмо од *бѣла лѹка*, поред: а ѹнук ми нâјвише вѡле од *бѣлог лѹка* 2х, мâlо *лѹка*, сѣтно *бѣлог*; П 1921: само: ѣмамо *сѹвога мѣса*, сланине, побѣго *са фрѡнта немâчког*, ѡн је *са рѹског фрѡнта* побѣго; С 1945: кѹва *црвѣног сѡса* и *бâрена* кромпѣра; М 1948: а прâмбаба ми Румѹнка из *Нѡва Сѣла*, мѣтем *бѣла лѹка*. У говорима источне Шумадије ова појава је изузетно ретка: мâl *прѡйна брâшна*, мâl *стрмнâ брâшна*, смрѣти нѣма *бе сѹђена дâна*, из *чѣста мѣра* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 146).

2.26. У говору Банатских Хера у ДИЛЈд. м. и с. р. придева и заменица јављају се напореда наставци *-ем* и *-им*, док је у Банатској Паланци, која је на самој обали Дунава, нâјвише примера са првим. Међутим, у Баваништу је у употреби само наставак *-им*: на *омѡљичким пѹту* (ИВИЋ 1958: 337, 347). Наша грађа показује да је он (*-им*) доминантан, али да се срећу и *-ом* и ретко *-ем*: П 1921: кѡ јѣде кѣсело грѡжђе *тѣм* утрну зѹби, јâ сам *једнѣм* дѣди рâдио зѣмљу, ѡн јâви *онѣм трѣћим*, псѹје *онѣм* мâтер, кѹпили *мѡјим* унѹку; ѡн се тâмо рâни *о својѣм* трѡшку, ѡн би ми *о тѣм* причѡ, *о тѣм* нѣсмо причâли, поред: дâли *нѣком* ствâри, нѣсам се рâдово *тѡм*, блâго тѣбе и *свâком* кѡ вѣрује, *свâком* су дâли, тѣшко *онѡм* кѡ се *тѹђем* злѹ рâдује, *по мѡјем* мѣшљѣњу, *по овѡм правослâвном* ѡбичају, *по Светѡм* писму, *у тѡм* смѣслу, *у свѣком* жѣту ѣма кѹкѡља, жѣвимо *по тѡм* рецѣпту, *по његѡвом* рецѣпту, нâдимак је бѣо *по њѣховом*; Н 1931: *свâком* је пѡклон дâо, Д 1933: *овѣм* бѣло крѣво, сâд *по ѣстѣм* сѣје пасѹљ, пѣше *о тѣм* рâту, поред: кâже *његѡвом* дрѹгу, *у тѡм* аутѡбусу; ѣма *тѡ* и на *нâшем* (аутѡбусу), С 1945: *свâком*

се намѐни; М 1948: ђн кѧже *тѧм*, по *тѧм* се распознавало, по *цѧлим* мѧте. Чешћа употреба наставка *-им* него *-ом* је забележен и у говору информатора рођеног 1867: *једним* је вѧзана лѧва нѧга, а *дрѧгим* дѧсна; *мѧјим* тѧсту и *њѧговом* комшији (СЕКУЛИЋ 1981: 178). Наставак *-им* се јавља у тамишкој говорној зони, док је у кикиндској редак, осим у источном и јужном делу. Његово порекло је различито тумачено, а само је сигурно да се прво јавио у локативу, а порекло би требало сагледавати у словенском контексту и језичким споменицима из прошлости (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 111–122). У источној Шумадији и иза тврдих и меких сугласника скоро је свугде уопштен наставак *-им*, поред ређих: *-ом*, *-оме*, *-ем* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 133–139). Међутим, у Батовцу у ДИЛјд. доминира и код меке и тврде промене косовско-ресавски наставак *-ем*, док се код деце може ретко чути и *-ом* и *-им* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 48).

2.27. У ДЛјд. заменичко-придевске промене ж. р. у говору Банатских Хера, Баваништа и Гаја наставак је *-ој*: *бѧлој кокѧшки*, *о нѧшој слѧви* (ИВИЋ 1958: 347). И наша грађа то потврђује: Ми 1918: а ђн кѧже *мѧјој* снаји; П 1921: кѧжем *мојѧј* жѧни; ѧма нѧљуди у *свѧкој* нѧцији, у *тој* гѧжви; М 1948: у *нѧвој* кѧћи. У источној Шумадији на целој територији се среће наставак *-ој*, а једини је у источнијим крајевима, према Великој Морави. Наставак *-ом* се наслања на космајску зону и југозападније говоре, оне које имају и кановачки акценат, што су две битне одлике С-В говора (БОШЊАКОВИЋ 2012: 137–140). У Батовцу нема косовско-ресавског наставка *-е*, већ само *-ој* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 48–49).

2.28. У говорима Банатских Хера, као и у Баваништу и Гају у ДИЛмн. заменичко-придевске промене јавља се наставак *-има* (ИВИЋ 1958: 337, 347). Наша, истина, скромна грађа показује да је у самосталној употреби само наставак *-има*, а у атрибутској оба *-има/-им*, док стари наставак *-и* у ИЛмн. нисмо забележили: Ми 1918: ја *мојѧма* децама кѧжем; П 1921: *са мнѧгима* љѧдма, а *нѧкима* су ѧзели, поред: бѧо је *међу прѧвим* ѧѧцима, мѧлог љѧди *с којѧм* сам бѧо; Д 1933: трѧба да помажеш *тѧма* љѧдима, *тѧма* Нѧмцима, прѧчѧ је *о тѧма* Козѧцима; С 1945: *са тѧм* кѧрпама; М148: ја сѧнѧла *овѧм* двѧма. У банатским говорима Ш-В дијалекта у Дмн. у тамишкој зони господари наставак *-има*, а у кикиндској *-им*. У ИЛмн. на целом подручју чест је наставак *-и*, али и *-им* у кикиндској и *-има* у тамишкој говорној зони (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 122–126). У источној Шумадији у употреби су две варијанте *-има* и *-им*. Први наставак је чешћи у самосталној употреби и у дативу, а други у атрибутској и у инструменталу и локативу (БОШЊАКОВИЋ 2012: 141–142).

2.29. У говору Банатских Хера показна заменица *тај* с предлозима који се завршавају на сугласник има једно аналошко *о* према *овај*, *онај*, што

није забележено у Гају и Баваништу (ИВИЋ 1958: 338, 347). Наша грађа показује да су примери са *о* изузетно ретки, што се може довести са стањем у говорима јужно од Дунава: Ми 1918: не бавим се *с тѣм*, П 1921: *од отѣ* је било, поред: *од тѣ* педесѣт кѣћа; С 1945: *с тѣм* кѣрпѣма; М 1948: *за отѣ* су таквѣ, поред: *сас тѣм*. У источној Шумадији примери са аналошким *о* су ретки и могу се јавити и у примерима без предлога: мѣј *отѣј* ђчув, *отѣ* вѣда, *отѣм* сѣну нѣсам прѣвила свѣдбу, поред: *под отѣ* бѣgren, *од отѣ* нѣши (БОШЊАКОВИЋ 2012: 168). У Батовцу нема аналошког *о* ни у предлошким конструкцијама (БОШЊАКОВИЋ 2009: 46–47). У банатским говорима Ш-В дијалекта *о* се јавља само уз предлоге и представља маркантну црту војвођанских српских говора. Подстицај за јављање овога *о* дале су гласовне промене типа *од тога* > *от тога* > *о тога*, а потом је дошло до додавања *о* ради јасноће исказа: *од отога* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 129–130).

2.30. У говору Банатских Хера (Крушчица и Врачев Гај), као и у Гају и Баваништу, присвојна заменица 3. л. јд. гласи *њѣн* (ИВИЋ 1958: 338, 347), што потврђује и наша грађа: Ми 1918: ђн је *њѣн* ђтац, *за љѣног* другѣра, нѣша живѣна јѣли *њѣна*; П 1921: *њѣна* бѣба, *њѣна* мѣти, *њѣна* сѣстра, не пѣнтим *њѣног* мѣжа, Д 1933: *њѣна* тѣтка; М 1948: *њѣн* ђтац, бѣла *њѣна* сѣстра, ђѣ да нѣси *њѣну* флѣшу кѣћи, идѣ код *њѣне* мѣтере, бѣла код *њѣни*. Тако је и код информатора рођеног 1913. године: *њѣн* дѣж'ивлѣј (СЕКУЛИЋ 1981: 179). У банатским говорима Ш-В дијалекта присвојна заменица 3. л. женског рода увек је *њен* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 128). У источној Шумадији на целој територији користи се заменица *њѣн*, а само у два пункта и *њѣан* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 164–165). У говору Батовца код најстарије генерације чува се стари облик *њѣн*, а код средње и млађе стандардни облик *њѣн* је обичнији (БОШЊАКОВИЋ 2009: 47).

2.31. У говору Банатских Хера (Крушчица и Врачев Гај), као и у Гају и Баваништу, присвојна заменица 3. л. множине гласи *њѣн* (ИВИЋ 1958: 338, 347), што потврђује и наша грађа, уз понеки пример из стандардног језика: Ми 1918: ѣмаду ђни *њѣне* кѣѣ; П 1921: да вѣди *њѣно* имѣѣ, онѣ шѣроке сѣкѣѣ *њѣне*, *њѣна* колѣнија, *њѣна* кѣћа, *њѣни* Нѣмци, поред: нѣдимак је бѣо *по љѣховом*; Д 1933: тѣј *њѣн* војник, кѣнте су *њѣне*, тѣ је бѣла *њѣна* амбулѣнта, *њѣна* мѣйна је бѣла, *њѣно* грѣбѣѣ, *њѣно* двѣриште, поред: за онѣј *њѣ хов* мѣтрѣлѣз; М 1948: такѣ је *њѣно*. У банатским говорима Ш-В дијалекта присвојна заменица 3. л. множине увек је *њин* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 128). Тако је и у говору Баатовца *њѣн*, само што се код деце чује и стандардни облик *њѣхов* (БОШЊАКОВИЋ 2009: 47). У источној Шумадији на целој територији користи се заменица *њѣн*, а само у два пункта и *њѣан* (БОШЊАКОВИЋ 2012: 165–166).

2.32. У говору Банатских Хера, као и у Баваништу и Гају, у компаративу придева и прилога јаљају се контаминирани формације, тј. јотоване сугласника као да је у питању наставак *-ји*, а не *-ији*, које се у Гају може и сажети: *поштењѝје, проишњѝје; веселѝ < веселѝји* (ИВИЋ 1958: 348). Наша грађа показује да је такав модел компарације у повлачењу пошто је чешћи био обично у говору најстаријих информатора: Ми 1918: *богаћњѝји, богаћњѝје*, поред: *сланѝје, јефтинѝје* 2х; П 1921: *згодњѝје, комотњѝја*, поред: *најбогатиѝји, најискрениѝји, ситниѝје*, код њѝ је *уредниѝје, уредниѝји, уређениѝје*; Н 1931: *раниѝје*, Д 1933: *раниѝје*; С 1945: *светлиѝја, сиромашниѝји*; М 1948: *рањѝје*, поред: *сналажљивиѝји, најздравиѝја*. Контаминирани облици су забележени и у источној Шумадији (*топљѝје, рањѝје, чишћѝји*) и Батовцу (*богаћѝји, здрављѝји, опашињѝји*) будући да је то одлика С-В и севернијих К-Р говора (БОШЊАКОВИЋ 2012: 151; БОШЊАКОВИЋ 2009: 49). Контаминирани облици су чести у тамешкој говорној зони, нарочито када се придев завршава на *в* или *н*: *здрављѝи, крупњѝја* (ИВИЋ, БОШЊАКОВИЋ, ДРАГИН 1997: 140).

Закључак

На основу анализе богате грађе можемо констатовати да се већина морфосинтаксичких црта именских речи углавном добро чува (*ножѝве; прстиѝју; ваљѝице, таиѝце; љ гости; седам деѝа, деѝама; зѝмско дѝбо; на друѝгу љдишку; знао сам и ѝину маѝтер, са маѝтером; удаво љерку; са мно; купиј јој; кад (ј)им треѝба; нам, вам, нас, вас; кажем мојој жѝни, ѝма нељуди у свакој наѝији; ѝена баба; тај ѝѝн војњѝк*), један број је у фази превирања (*с коѝма, с коѝма : с коѝима, с коѝима; ноѝжом : поѝјем; љерки : у заѝрузи; унѝчада : буѝрад; па онѝдак теѝбе да, меѝне да : он каже меѝни; соѝс од беѝла лѝка : ѝмамо суѝвога меѝса; он јави онѝм треѝћим : по моѝјем мѝшљењу : по овѝм правослаѝвном обѝчају; приѝчо је о тѝма Козаѝцима : са тѝм коѝрпама*), док је мањи у повлачења (*на коѝли; по туѝђи куѝћа; иза леѝђи; даѝла сам ѝојзи; од отѝи је биѝло; згодњѝје*) или је потиснут (*Срѝбљи; леѝбац*).

Одрђеним бројем црта говор Баваништа је повезан са говорима Баната и ређе с онима јужно од Дунава.

Литература

- БОШЊАКОВИЋ, Жарко. Из морфосинтаксе говора села Батовца (код Пожареваца). *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* ЛП/2 (2009): 37–56.
- БОШЊАКОВИЋ, Жарко. Морфолошке особине говора источне Шумадије. *Српски дијалектолошки зборник* LIX (2012): 9–381.

- БОШЊАКОВИЋ, Жарко. Инвентар и дистрибуција прозодема у говору Баваништа. *Језици и културе у времену и простору* 9, Нови Сад, (2020): 361–373.
- БОШЊАКОВИЋ, Жарко. Стабилност неких вокалских црта у говору Баваништа. *На темељима народних говора*. Зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић поводом одласка у пензију. Филозофски факултет, Ниш, (2020а): 107–131.
- ИВИЋ, Павле. Место банатског херског говора међу српским дијалектима, Прештампано из зборника „Банатске Хере” (1958): 326–353.
- ИВИЋ, Павле и Жарко Бошњаковић, Гордана Драгин. Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта. Прва књига: Увод и Фонетика, *Српски дијалектолошки зборник XL* (1994): 1–419.
- ИВИЋ, Павле и Жарко Бошњаковић, Гордана Драгин. Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта. Друга књига: Морфологија, Синтакса, Закључци, Текстови. *Српски дијалектолошки зборник XLIII* (1997): 1–585.
- РЕМЕТИЋ, Слободан. Говори централне Шумадије. *Српски дијалектолошки зборник XXXI* (1985): 1–555.
- СЕКУЛИЋ, Невенка. Збирка дијалекатских текстова из Војводине, *Српски дијалектолошки зборник XXVII* (1981): 107–306.

Žarko Bošnjaković

STABILITY OF CERTAIN MORPHOSYNTACTIC FEATURES IN DECLINING NOUNS IN THE BAVANIŠTE DIALECT (KOVIN REGION)

The author, based on the analysis of extensive material, concludes that most morphosyntactic features of noun words are generally well preserved (*нѡжѣве; прстѣју; ваљѣице, тѣице; ѱ гости; сѣдам дѣца, децама; зѣмско дѡбо; на дрѣгу ѡдшку; знао сам и њѣну мѣтер, са мѣтером; удаво ѡрку; сѣ мноу; кѣпѣ јој; кад (ј)им трѣба; нам, вам, нас, вас; кажем мојој жѣни, ѣма нѣљуди у свѣкој нацији; њѣна баба; тај њѣн војник*), a number of features are in a transitional phase (*с кѡѣма, с кѡлма : с кѡѣима, с кѡлима; нѡжом : нѡѣм; ѡрки : у зѣ друзи; унѣчада : бѣрад; па ѡндак тѣбе дѣ, мѣне дѣ : ѡн каже мѣни; сѡс од бѣла лѣка : ѣмамо сѣвога мѣса; ѡн јѣви ѡѣм трѣѣм : по мѡѣм мѣшѣѣну : по ѡѡм правослѡвном ѡбѣају; прѣѡ је ѡ тѣма Козѣѣма : са тѣм кѡрѣма*), while a smaller number are in decline (*на кѡли; по тѣѣи кѣѣа; иза лѣѣи; дѣла сам ѡѡзи; од ѡѣи је бѣло; згодѣѣје*) or have been suppressed (*Срѣѣи; лѣбаѣ*). A number of these features link the Bavaniste dialect with those of Banat, and less frequently with those south of the Danube.

Keywords: dialectology, Bavaniste dialect, morphosyntax, declining nouns.